

Genişletilmiş zet

Farklı alkol vergisi türleri ve minimum fiyatlandırma politikalarının etkinliği: Kanıtlar ve politika incelemesi

Giriş

Dünya Sağlık rgt (WHO), alkolün erişilebilirliğini azaltmanın, alkol tüketimini ve buna bağlı zararları azaltmada en etkili ve maliyet açısından en uygun yöntemlerden biri olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda önerilen iki temel politika önlemi; alkol tüketim vergilerinin artırılması ve minimum fiyatlandırma politikalarının uygulanmasıdır.

Yöntemler

Bu alışma kapsamında bilimsel ve gri literatür taraması yapılmıştır. Google, Google Scholar, WHO ve OECD web sitelerinin arama motorları kullanılarak ilgili anahtar kelimelerle tarama yapılmış, 2010 yılından itibaren yayınlanan İngilizce makaleler ve raporlar incelenerek veriler toplanmıştır.

Sonuçlar

Alkol tüketim vergisi, tüketim alışkanlıklarını değiştirmek için alkole uygulanan en iyi vergidir.  çeşit vergi vardır: 1) rnn fiyatına dayalı (ad valorem); 2) rnn hacmine dayalı (hacim bazlı, volumetrik veya üniter); veya 3) alkol miktarına dayalı (spesifik, içerik bazlı).

Ad valorem vergiler: Ürünün fiyatına bağlı olarak uygulanır; örneğin, perakende satış fiyatı üzerinden %10 bir vergi alınabilir. Bu tür vergiler, oranlarının enflasyona otomatik olarak uyum sağlaması avantajını taşır. Ancak, düşük maliyetli ve yüksek alkol içeriğine sahip ürünlerde (rneğin, Avustralya'daki düşük maliyetli "fıçı" şaraplar) vergi oranlarının düşük olması gibi bir dezavantajı vardır. Bu sistemi kullanan ülkelerde alkolün erişilebilirliğinin arttığı gözlemlenmiştir.

Hacim bazlı (volumetrik) vergiler: Ürünün sıvı hacmine göre uygulanır ve alkol içeriği veya ürünün değeri dikkate alınmaz. Dolayısıyla, %6 alkol oranına (ABV) sahip 500 ml bir bira, %4 alkol oranına sahip 500 ml bir bira ile aynı vergiye tabi tutulur. Avrupa Birliği'nin şarap vergileme sistemi, bu tür hacim bazlı vergilere bir örnek teşkil etmektedir. Ancak bu oranlar artırılmazsa, zaman içerisinde enflasyon karşısında değer kaybedecektir.

Alkol içeriğine dayalı vergiler: Alkol içeriğine dayalı olarak uygulanan spesifik vergiler, ürünün alkol oranına göre belirlenir. Halk sağlığı açısından bakıldığında, bu tür vergiler, oranlar yeterli seviyelerde belirlendiği takdirde, alkol tüketimini ve alkol kaynaklı zararları azaltmada en etkili yöntemlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Kanıtlar, bu vergilerin uygulanması durumunda genellikle ürün fiyatlarına yansıtığını ve buna bağlı olarak alkol tüketiminde azalmalar sağladığını göstermektedir. Ayrıca, bu tür vergiler, üreticileri vergi yükünü azaltmak amacıyla daha düşük alkol oranına sahip ürünler geliştirmeye teşvik etmektedir. Örneğin, Birleşik Krallık'ın Ağustos 2023'te bu sisteme geçişiyle, daha düşük alkol oranına sahip ürünlerin çeşitliliğinde artış yaşanmıştır. Eğer farklı vergi oranları planlandığı Şekilde tüketicilere yansıtılırsa, bu durum tüketicileri daha düşük alkol içeriğine sahip ürünleri tercih etmeye yönlendirebilir, nkn bu ürünler daha uygun fiyatlı olacaktır.

Hem hacme dayalı hem de alkol içeriğine dayalı vergilerin, alkolün zararlarını azaltmadaki olumlu etkilerinin sürdürülebilmesi için fiyat ve ücret enflasyonuna paralel olarak artırılması gerekmektedir. Güney Afrika'da, alkol vergilerinin enflasyona göre düzenlenmesi nedeniyle 13 yıl içinde özel tüketim vergisi oranlarında reel olarak %70'lik bir düşüş yaşandığı gözlemlenmiştir.

Piyasa ekonomisinde sağlık odaklı bir alkol vergisi sistemine yönelik bir diğer sorun ise alkol üreticilerinin, vergi artışlarını fiyatlara ne lde yansıtacaklarına kendilerinin karar verebilmesidir. Birleşik Krallık'ta yapılan bir çalışmada, alkol perakendecilerinin, vergi artışlarını düşük fiyatlı ürünlere daha az yansıtarak bu ürünlerin düşük maliyetlerini koruduğu, buna karşılık yüksek fiyatlı ürünlere daha fazla yansıtığı ortaya konulmuştur. Araştırmacılar, bu durumun vergi politikasının etkinliğini olumsuz etkileyebileceğini belirtmiştir.

Ayrıca, alkol üreticileri ve satıcıları, ürünlerini piyasaya sürme zamanlamasını vergi artışlarının etkisini en aza indirmek amacıyla ayarlayabilmektedir. Bu durum, devlet gelirlerini ve sağlıkla ilgili faydaları olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, vergi değişikliklerinin duyurulduktan sonra mümkün olan en kısa sürede yürürlüğe girmesi iyi bir uygulama olarak kabul edilmektedir.

Alkol endüstrisi temsilcileri, alkol vergisi oranlarının artırılmasının devlet gelirlerini azaltacağını sıklıkla ne sürse de mevcut en güçlü kanıtlar bu iddiayı desteklememektedir. Beş Avrupa ülkesinde yapılan bir çalışmada, alkol vergi oranlarının artırıldığı ülkelerde devlet gelirlerinin arttığı ve alkol tüketiminin azaldığı, buna karşılık vergi oranlarının düşürüldüğü ülkelerde devlet gelirlerinin azaldığı gözlemlenmiştir.

Alkol vergilerinin uygulanmasının temel gerekçelerinden biri, alkolün yol açtığı olumsuz dışsallıkları düzeltmektir. Bu doğrultuda, birçok kuruluş toplanan vergi miktarının alkolün neden olduğu zararların maliyetini karşılaması gerektiğini önermektedir. Ancak, bu maliyetleri kesin olarak tahmin etmek genellikle zordur. Bununla birlikte, 2021 yılında yapılan bir sistematik inceleme ve meta-analiz, yüksek gelirli ülkelerde alkol tüketiminin ekonomik maliyetinin gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYİH) %2,0 ila %3,1'i arasında olduğunu tahmin etmektedir.

Minimum alkol fiyatlandırması, birim bazlı fiyatlandırma da dahil olmak üzere, alkolün altında satılmayacağı bir taban fiyat belirler. Bu uygulama, özellikle ağır içiciler tarafından orantısız bir şekilde tüketilen düşük maliyetli ve yüksek alkol oranına sahip içecekleri hedef alır.

Kanada, minimum fiyatlandırmayı uygulayan ilk ülke olmuş, bunu eski Sovyetler Birliği ülkeleri, İskoçya, Avustralya'nın Kuzey Bölgesi, Galler ve İrlanda Cumhuriyeti takip etmiştir.

Birçok modelleme çalışması, minimum fiyatın, özellikle en ucuz ürünlerin fiyatlarında kayda değer bir değişiklik yaratacak seviyelerde belirlendiğinde, toplum genelinde alkol tüketiminde ve zarar düzeylerinde önemli ölçüde azalmalar sağlayabileceğini göstermektedir.

En güçlü ampirik kanıt, İskoçya'dan elde edilmiştir. İskoçya'da uygulanan birim bazlı minimum fiyatlandırma, satılan alkol miktarını yaklaşık %3 oranında azaltmış, alkole bağlı ölümleri %13,4 ve hastane başvurularını %4,1 oranında düşürmüştür. En büyük düşüşler en yoksul bölgelerde görülmüş ve bu durum sağlık eşitsizliğinin azaldığını ortaya koymuştur.

Alkol vergileştirilmesi ile minimum fiyatlandırma bir arada uygulandığında hem mali hem de halk sağlığı hedeflerine ulaşılabilir. Bu iki politika, devlet gelirlerini artırırken alkol tüketimini – özellikle de aşırı alkol tüketimini – ve buna bağlı zararları azaltabilir.

Hükümetlerin dikkate alması gereken önemli bir konu, vergi gelirlerinin belirli bir amaç için tahsis edilip edilmeyeceğidir. Örneğin, bu gelirlerin sağlık hizmetlerinin teşviki veya desteklenmesi gibi belirli bir amaç kullanıp kullanılmayacağıdır. Her ne kadar bu tür bir tahsisat, bütçe esnekliğini sınırlayabilse de, kamuoyunun ilgili politikalara yönelik desteğini artırma potansiyeline sahiptir. Minimum fiyatlandırma ile ilgili olarak, artan gelirlerin alkol üreticileri ve/veya perakendecilere gitmesi eleştirilmekte ve artan karın geçici ek gelir vergiler (ad hoc windfall taxes) ile geri alınması gerektiği savunulmaktadır.

Sonuç

Alkol vergileri, sağlık üzerinde olumlu etkiler yaratırken devlet gelirlerini artırma potansiyeline sahiptir. Ancak, etkili bir şekilde zararları önleyebilmek için bu vergileştirme politikalarının endüstri etkisinden tamamen bağımsız olması gereklidir. Minimum fiyatlandırma, zararlı uygulamaları sınırlandırarak vergileştirme politikalarını tamamlayıcı bir unsur olarak işlev görebilir. Bununla birlikte, vergi politikalarının etkinliğinin sürdürülebilir olması için düzenli olarak gözden geçirilmesi ve alkol pazarlamalarının düzenlenmesi ile bağımlı bireylere yönelik destek mekanizmalarını da içeren daha geniş kapsamlı alkol stratejilerinin bir parçası olarak uygulanması önemlidir.